SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2444

av Jennie Bergius Eriksson m.fl. (M)

Införande av en S-bot för ringa stöld i butik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa ett lagreglerat system med s.k. S-bot (snatteribot), genom vilket särskilt utbildade och behöriga ordningsvakter ges rätt att utfärda ett föreläggande om böter vid ringa stöld till lägre belopp som uppdagas på plats i butik och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett sådant tänkt system ska bygga på ett frivilligt erkännande och skriftligt godkännande från den misstänkte, med full rätt till ordinarie rättslig prövning om föreläggandet inte godtas, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningar och möjligheter att föreslå ett särskilt regelverk för utbildning, certifiering, tillsyn och dokumentation av ordningsvakt och näringsidkare som skapar förutsättningar för en säker lagefterlevnad vid tillämpning av S-bot och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det är tillfället som gör tjuven, sägs det. I Sverige under 2025 uppstod många sådana tillfällen. Enligt Svensk Handels rapport om stölder och brottslighet i handeln uppgick det uppskattade värdet av stölderna i svensk handel under 2025 till hela 11,3 miljarder

kronor. Det motsvarar närmare 31 miljoner kronor varje dag. Utöver det direkta varuvärdet tillkommer omfattande investeringar i brottsförebyggande åtgärder. Svensk Handel uppskattar att dessa investeringar uppgår till ytterligare 11,6 miljarder kronor årligen. Det handlar om larm, kameraövervakning, säkerhetslösningar, väktare, personskydd och förstärkt bemanning. Kostnader som ytterst belastar handelsföretagen och som i förlängningen riskerar att påverka konsumenternas priser.

Det är därmed inte enbart en fråga om förlorade varor. Det är en fråga om trygghet, arbetsmiljö, företagens konkurrenskraft och förutsättningarna för att bedriva handel i hela Sverige. Svensk Handels trygghetsbarometer för 2025 visar dessutom att 44 procent av handelsföretagen utsattes för stöld, inbrott, hot eller våld under året. Av de handlare som uppgav att de utsatts för stöld var det endast 42 procent som valde att polisanmäla händelsen. Detta är uppgifter som bör tas på stort allvar. De visar att det finns ett betydande avstånd mellan den faktiska brottsutsattheten och de händelser som kommer till polisens kännedom.

Den 30 oktober 2025 höjde Högsta domstolen värdegränsen mellan stöld av normalgraden och ringa stöld från 1 250 till 1 500 kronor. Det innebär att ännu fler butikstillgrepp omfattas av brottsrubriceringen ringa stöld. För svenska handlare är ringa stöld emellertid inte något ringa problem.

Att upptäcka och hantera en stöld i butik innebär ofta ett betydande merarbete. Personal ska uppmärksamma händelsen, säkerställa vad som inträffat, konfrontera den misstänkte och dokumentera händelseförloppet. Därefter kan det krävas att personal inväntar polis eller annan ansvarig funktion för att kunna lämna över ärendet. Det innebär att en medarbetare kan behöva avsätta betydande arbetstid för ett brott vars ekonomiska värde ibland är mycket begränsat.

Handlaren har samtidigt ett arbetsmiljöansvar och måste säkerställa att personalen inte utsätts för onödiga risker. Det är inte rimligt att förvänta sig att butiksanställda ska agera ordningsvakter eller hålla kvar misstänkta personer under längre tidsperioder. Polisens arbetsbelastning utesluter dock inte att de måste prioritera och handlare vittnar om att ett fullt förlopp från konfrontation till polisnärvaro och upprättad anmälan inte sällan kan kräva flertalet timmar av en arbetsdag.

En ytterligare omständighet är att det administrativa arbetet med polisanmälningar kan upplevas som omfattande i förhållande till den återkoppling och handläggning som följer. När en handlare efter lång tid får besked om att ett ärende har lagts ned riskerar förtroendet för systemet att minska. Det är viktigt att understryka att en nedlagd

förundersökning inte nödvändigtvis innebär att brottet inte har begåtts. Det kan finnas olika rättsliga och utredningsmässiga skäl till att ett ärende inte drivs vidare. Men för den enskilda handlaren kan resultatet ändå bli att den tid och de resurser som lagts på ärendet inte leder till någon tydlig konsekvens. Utan i stället enbart onödigt arbete. Det finns därför anledning att undersöka om rättsväsendets hantering av just de enklaste och mest uppenbara fallen av ringa stöld kan kompletteras med ett mer effektivt förfarande.

Motionens huvudsakliga förslag är att regeringen ska utreda förutsättningarna för att införa en särskild ordning med S-bot.

Tanken är enkel: När en person ertappas med ringa stöld till lägre belopp i en butik, gärningen är uppdagad på plats och den misstänkte frivilligt erkänner gärningen, ska en utbildad och behörig ordningsvakt kunna utfärda ett föreläggande om penningböter direkt i butiken.

Förfarandet ska bygga på samma grundläggande princip som dagens ordningsbotsystem: en misstänkt person får ett föreläggande om en på förhand reglerad påföljd och kan välja att godkänna det.

Belopp, förutsättningar och rättsverkningar ska regleras genom lag och föreskrifter. Systemet ska stå under offentlig tillsyn.

En S-bot skulle därmed kunna innebära att ett uppenbart och erkänt fall av ringa stöld till lägre belopp får en tydlig och omedelbar rättslig hantering, utan att varje sådant ärende behöver kräva samma administrativa insats från rättsväsende, polis och handlare.

Det är särskilt viktigt att systemet inte skapar något tvång att erkänna. Om den misstänkte inte vill erkänna gärningen, inte godtar föreläggandet eller inte vill underteckna det, ska S-boten inte kunna verkställas. Ärendet ska i stället hanteras enligt ordinarie rättslig process. Det är alltså inte fråga om att begränsa den misstänktes rättigheter, utan om att erbjuda en frivillig och lagreglerad möjlighet att avsluta ett enkelt ärende direkt på plats.

Ett system med S-bot förutsätter ett tydligt lagstöd. I dag regleras föreläggande av ordningsbot i 48 kap. rättegångsbalken. Där framgår bland annat att ordningsbot får utfärdas av polisman och, under vissa förutsättningar, av åklagare, tulltjänsteman och kustbevakningstjänsteman. Ordningsvakten har särskilda befogenheter enligt bland annat polislagen och rättegångsbalken. Det innebär bland annat möjlighet att:

-Avvisa eller avlägsna personer som stör den allmänna ordningen.

-Omhänderta personer enligt exempelvis lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB).

-Gripa personer som begår brott under förutsättningarna för envarsgripande.

-Använda nödvändigt och proportionerligt våld när det finns lagstöd.

-Genomföra vissa visitationer och omhänderta föremål när lagens förutsättningar är uppfyllda.

Mot utgångspunkten att ordningsvakt redan idag i lagens mening har särskilda befogenheter enligt bland annat polislagen och rättegångsbalken vore det således både naturligt och möjligt att utöka dennes befogenheter till att också gälla rätten att utfärda böter vid erkända snatterier. Observeras bör dock att dessa utökade befogenheter varken kan eller ska förväxlas med befogenhet för väktare. En väktare har i grunden samma juridiska befogenheter som en vanlig privatperson och saknar Polismyndigheten som huvudman. En väktares lagstöd skiljer sig i juridisk mening i grunden således tydligt från det uppdrag, tillstånd och befogenheter en ordningsvakt innehar.

Ett godkänt föreläggande gäller som en lagakraftvunnen dom. Detta visar att det redan finns en etablerad rättslig modell för att hantera vissa brott genom ett förenklat förfarande där den misstänkte frivilligt godkänner en påföljd. Frågan är om denna modell, med nödvändiga anpassningar och särskilda rättssäkerhetsgarantier, skulle kunna kompletteras med en ordning för ordningsvakt vid erkända fall ringa stöld till ett lågt värde.

Det ska naturligtvis inte innebära att ordningsvakter får en allmän polisiär befogenhet. Behörigheten ska vara begränsad till ett mycket tydligt definierat tillämpningsområde och får inte omfatta andra brott eller situationer där det råder osäkerhet om vad som inträffat. Det finns redan i Sverige exempel på lagreglerade system där andra än traditionella myndighetsutövare utför särskilt reglerade kontrolluppgifter.

Parkeringsövervakningen är ett exempel. Genom lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering har det skapats ett regelverk för kontroll och avgiftsuttag på privat mark. Lagen ställer bland annat krav på att den som övervakar efterlevnaden ska ha lämplig utbildning.

Detta är inte juridiskt identiskt med en straffrättslig påföljd för stöld. En parkeringskontrollavgift är inte en ordningsbot eller en brottmålsdom. Däremot visar systemet att det är möjligt att genom särskild lagstiftning reglera utbildning, befogenheter, ansvar och kontroll för personer som utför uppgifter av rättslig betydelse utanför den traditionella myndighetsorganisationen. En motsvarande modell bör därför utredas för handeln.

En ordningsvakt skulle efter genomgången utbildning kunna ges möjlighet att med stöd av ordningsvaktens utökade befogenhet utfärda S-bot under noggrant definierade förutsättningar och regelverk. Förslagsvis skulle utbildningen bland annat omfatta:

-Grundläggande straffrätt och innebörden av ringa stöld.

-Beviskrav och dokumentation av händelseförlopp.

-Skillnaden mellan misstanke, erkännande och rättsligt fastställd skuld.

-Regler om frivillighet och den misstänktes rättigheter.

-Bemötande, konflikthantering och arbetsmiljö.

-Hantering av minderåriga och personer med särskilda behov.

-Regler om personuppgifter, sekretess och informationsöverföring.

-Rutiner för utfärdande, registrering och uppföljning av S-bot.

Det bör även finnas krav på återkommande kompetensutveckling, tydlig tillsyn och möjlighet att återkalla behörigheten vid missbruk eller bristande lagefterlevnad.

Det är av största vikt att ordningsvakt aldrig ska behöva använda hot, tvång eller otillbörlig påverkan för att få någon att erkänna eller godta en S-bot.

En S-bot ska endast kunna utfärdas när händelsen är uppdagad på plats och det finns tillräckligt underlag för att konstatera vad som har inträffat. Ett erkännande ska vara frivilligt, informerat och dokumenterat.

En tidig och tydlig reaktion har också ett brottsförebyggande värde. Det finns anledning att särskilt uppmärksamma unga personers första kontakter med rättsväsendet. Brottsförebyggande rådet har i sin forskningssammanställning Forskning om ålder och brott samt dess betydelse för brottsprevention från 2024 beskrivit hur brottslighet vanligtvis debuterar under tonåren och hur det finns en mindre grupp unga som tidigt utvecklar mer långvariga kriminella beteendemönster. Detta understryker betydelsen av att samhället har fungerande system för att upptäcka och reagera på brottslighet i ett tidigt skede.

En S-bot ska inte ersätta sociala insatser, ungdomsvård eller rättsväsendets ansvar. Den ska inte heller användas slentrianmässigt mot barn och unga. Tvärtom måste särskilda överväganden göras för personer under 18 år, med hänsyn till gällande regler om unga lagöverträdare och barns rättigheter. Men det är rimligt att anta att en snabbare och tydligare hantering av erkända butikstillgrepp kan bidra till att markera samhällets gränser och minska risken för att upprepade mindre brott normaliseras.

Handeln ska inte behöva bära hela kostnaden för samhällets bristande effektivitet. Det är i grunden samhällets ansvar att upprätthålla lag och ordning. Handlare ska

självklart bidra till brottsförebyggande arbete och anmäla brott, men det kan inte vara rimligt att enskilda företag ska bära en oproportionerligt stor del av den administrativa och praktiska kostnaden för att hantera återkommande mängdbrott.

Det är inte heller rimligt att personal ska behöva ägna timmar åt att invänta polis för varje enskild händelse, när det i vissa fall skulle kunna finnas en rättssäker möjlighet att avsluta ärendet på plats.

Ett väl utformat system med S-bot skulle kunna frigöra resurser hos både handeln och rättsväsendet. Det skulle också kunna bidra till en högre benägenhet att agera mot stölder som annars riskerar att aldrig polisanmälas. Det är dock viktigt att en sådan reform inte leder till att polisens ansvar för allvarligare brott försvagas eller att handlare förväntas hantera riskfyllda situationer på egen hand. Säkerheten för butikspersonal och kunder måste alltid gå först.

Den svenska handeln är en grundläggande del av vårt samhälle. Den skapar arbetstillfällen, tillhandahåller samhällsviktig service och bidrar till levande stadskärnor och lokalsamhällen. När stölderna blir en återkommande del av vardagen påverkas inte bara företagens ekonomi. Det påverkar tryggheten för personal, kunder och hela lokalsamhällen. Det ska inte löna sig att stjäla. Och det ska inte vara orimligt kostsamt för den som drabbas att se till att samhället reagerar. En S-.bot handlar inte om att flytta polisens ansvar till handeln. Det handlar om att undersöka om samhället kan skapa ett kompletterande, rättssäkert och effektivt verktyg mot ett omfattande vardagsbrott. Motionären föreslår därför att;

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att införa ett lagreglerat system med så kallad S-bot (snatteribot), genom vilket särskilt utbildade och behöriga ordningsvakter ges rätt att utfärda ett föreläggande om böter vid ringa stöld till lägre belopp som uppdagas på plats i butik och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett sådant system ska bygga på ett frivilligt erkännande och skriftligt godkännande från den misstänkte, med full rätt till ordinarie rättslig prövning om föreläggandet inte godtas och tillkännager detta för regeringen.

3.Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och föreslå ett särskilt regelverk för utbildning, certifiering, tillsyn och dokumentation ordningsvakt och näringsidkare som skapar förutsättningar för en säker lagefterlevnad vid tillämpning av S-bot och tillkännager detta för regeringen.

Jennie Bergius Eriksson (M)

Katarina Stenström Ros (M) *Elise Ryder Wikén (M)*